

har skrivit en dålig bok, absolut inte. Hon drivs av en äkta nyfikenhet på föremålet för sin bok, och många intressanta fakta och reflektioner kommer fram, inte minst när det gäller Magdas personliga och idémässiga utveckling före tiden med Joseph Goebbels, om relationen till den aktive sionisten Viktor Chaim Arlosoroff och äktenskapet med Günther Quandt. Boken väcker också en hel del nya frågor hos den nyfikne läsaren, vilket en bra bok ska göra. Men tyvärr störs denna bild av formuleringar av mera spekulativ natur, även om det inte anges att det rör sig om just spekulationer. Om författaren hade tagit sig för att inledningsvis diskutera källsituationen och svårigheterna att tränga fram till människan Magda Goebbels, hennes känslor och tankar, så hade många fällor kunnat undvikas. Istället lockas nu Maria Wölner-Hanssen gång på gång lägga ord och tankar i huvudpersonens mun och huvud, utan att vi kan veta det minsta om detta stämmer med verkligheten.

Försvarshögskolan

LARS ERICSON WOLKE

Nils Hansson, *Entusiasm – skepsis – distans: studier i svensk-tyska förbindelser inom medicinen 1933–1945*, Faculty of Medicine Doctoral Dissertation Series 2013:38 (Lund: Lunds universitet 2013). 237 s.

Få historiska perioder är så grundligt undersökta som nazidiktaturen. I omfattande studier har frågan ställts: Hur var en utveckling mot folkmord möjlig mitt i Europa? I Tyskland fick läkarna en ödesdiger nyckelroll för att rädda "den nordisk-germanska rasen". Relationerna mellan Nazityskland och medicinarna i Sverige har lyfts fram i internationella sammanhang, senast i en doktorsavhandling i klinisk medicin med inriktning medicinshistoria av Nils Hansson vid Lunds universitet i samarbete med forskare från universiteten i Greifswald, Rostock och Tartu.

Hanssons avhandling är en sammanläggningsavhandling med fyra artiklar, varav han är ensamförfattare till "En brun lagerkrans? Om nomineringarna av svenska läkare till hedersdoktorer i Greifswald 1943/44" och "Tre svenska läkares resor till Tredje riket: kontexter, kontakter, konsekvenser" publicerade i *Svensk Medicinhistorisk Tidskrift* (2013).

Det övergripande syftet är att kartlägga och analysera de svensk-tyska medicinska kontakterna 1933–1945. Varför och med vilka medel försökte tyska läkarförbundet stärka kontakterna med svenska läkare? Hanssons resultat bekräftar tidigare forskning som visat naziregimens infiltration i Sverige genom att systematiskt kontakta inflytelserika personer.

Artikeln om *Führerschule* i Alt Rehse i nordöstra Tyskland belyser hur nationalsocialismens grundtankar förmedlades till ung sjukvårdspersonal. Enligt Hansson har utbildningsanstalten haft större betydelse än hittills varit känt. Cirka 10 000 tyska läkare och sjukvårdspersonal deltog i kurser i Alt Rehse och läkare från 45 länder ska ha besökt skolan. Av Hanssons analyser framgår hur det tyska läkarförbundet försökte stärka de medicinska kontakterna genom att använda svenska läkare och barnmorskor som "ambassadörer" för Nazityskland.

Den inledande kappan som sätter in avhandlingen i en medicinhistorisk kontext med sammanställning av medicinhistoriska arbeten är värdefull för kommande forskning. Avhandlingen är välskriven, men stundom hade större utförlighet och precision varit önskvärd när det gäller källhänvisningar, källdiskussioner, redovisning av källor och översättningar från tyskan.

Ett problem som borde ha tagits upp är förekomsten av tre avhandlingar som ligger nära i tid och som behandlar den nazistiska ledarskolan i Alt Rehse: Thomas Maibaum (2007), Wilhelm Boes (2010) och nu senast Hansson (2013). I Hanssons avhandling anges att det rör sig om helt nya forskningsresultat – trots att delar redan presenterats 2007. Hur skiljer sig då Hanssons forskning från övrigas? Oklarheterna reds inte ut. Källmaterialet till artikeln "En brun lagerkrans" består främst av dokument från universitetsarkivet i Greifswald. 1943 nominerades tre svenskar: Gustav Häggqvist (1891–1972), Thorsten Thunberg (1873–1952) och Johan Wilhelm Nordenson (1883–1965). Hansson undersöker inte bara motiven bakom nomineringarna i Greifswalds universitetsarkiv utan också dessa forskares bakgrund. Han vill, som han skriver, testa "hypotesen" att politiskt hänsynstagande var viktig faktor bakom medicinska utmärkelser. Riktlinjen var utfärdad av minister Rust, se Greifswalds universitetsbibliotek, *Erlaß des Reichs- und Preußischen Kulturministers* 22.3.1938. Alla hedersdoktorat måste godkännas av Rikskulturministern efter prövning om personen eller maken/makan var av "tyskt eller artbesläktat blod". Samtidigt krävdes bekännelse till nationalsocialismen.

Hansson skriver att en undersökning av alla svenska hedersdoktorer i medicin i Tyskland 1933–1945 skulle överskrida ramarna. Men för en doktorsavhandling hade det varit önskvärt att åtminstone undersöka nomineringarna i Greifswald under hela den perioden – eftersom källmaterialet inte är särskilt omfattande. Ett viktigt forskningsarbete har dessutom missats: Rolf Gelius arbete om hedersdoktorat i Greifswald 1815–2005 i *Universität und Gesellschaft: Festschrift zur 550-Jahrfeier der Universität Greifswald*, 2006. I universitetsbiblioteket i Greifswald finns också de dokument som Gelius bygger på samlade i en dossier, som Hansson inte tagit del av. Av dem framgår en viktig omständighet: Under hela nazidiktaturen gavs inget

hedersdoktorat till svenskar i Greifswald, totalt utdelades endast två hedersdoktorat. I Hanssons avhandling saknas också påpekandet att naziregimen ville begränsa antalet hedersdoktorat i motsats till Weimarrepublikens inflatoriska utnämningen. Det är därför inte förvånande att inte någon av de tre nominerade svenskarna fick hedersdoktorat 1943/44 – särskilt inte som Tyskland befann sig i krig. Däremot var Greifswalds universitet aktivt när det gällde att av politiska eller ”rasmässiga” skäl frånta hedersdoktorer deras akademiska värdighet.

Sammanfattningsvis kan konstateras att avhandlingen förtjänstfullt belyser kontakterna mellan Sverige och Tyskland i en spänningsfylld tid, lyfter fram medicinhistorien i ett internationellt perspektiv och ställer väsentliga frågor – hur är det med våra förbindelser till diktaturer idag? Avhandlingen belyser riskerna med sammanvävning av politik och vetenskap och visar hur snabbt ideologiska modetendenser kan slå igenom. Ett extra plus är översättningarna till tyska, engelska och franska.

Södertörns högskola

BIRGITTA ALMGREN

Carl-Gustaf Andrén, *Visioner, vägval och verkligheter: Svenska universitet i utveckling efter 1940* (Lund: Nordic Academic Press 2013). 281 s.

Det är en välkommen bok som Carl-Gustaf Andrén har skrivit om den högre utbildningens och forskningens förändring i Sverige efter 1940. Andrén fokuserar på universitetens och senare också högskolornas roll i den utveckling som ägt rum under de senaste 75 åren.

Boken inleds och avslutas med reflektioner över vad ett universitet är. Andrén ambition är att slå fast dessa kännetecken för att därefter beskriva hur den politiken för den högre utbildningen och forskningen styrts av dessa idéer. Det viktigaste kännetecknet för ett universitet är att man bedriver såväl forskning som utbildning och att dessa är direkt relaterade till varandra. Utöver detta ska forskarnas och lärarnas arbete präglas av frihet. Hur det förhåller sig med studenternas frihet är mer dunkelt, de skall ha frihet i viss mån.

Andrén vill visa att det genom alla de reformer som högskolesystemet har genomgått under den aktuella tidsperioden så har reformerna styrts av den bärande idén. Han går igenom alla betydelsefulla reformer sedan 1950-talet, över U 55, U 68, H 75, 1993 års reform liksom den mängd av reformer som kommit under den senaste borgerliga regeringen, krönt av beslutet om autonomi för lärosätena. Frågan som infinner sig är om Andrén övertygar med